

کاریگه‌رییه‌کانی ئاشته‌وایی ئیران و سعودیه له‌سه‌ر عێراق

22-03-2023

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین ته‌ها

کورتە : به‌گوێره‌ی ئه‌و زانیارییه‌ی به‌رده‌ستن، رێکه‌وتنه‌که‌ زیاتر گۆرینی رێساکانی مملانییه، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا کردنه‌وه‌ی ده‌رفه‌ته‌ بو دیپلۆماسیی زیاتر له‌وه‌ی که ئاشته‌واییه‌کی په‌کجاری و گشتگیر بێت، به‌لام به‌و پێیه‌ی شه‌ری یه‌مه‌ن و لوبنان و گرژیه‌ ناوچه‌ی و هه‌ریمییه‌کانی رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست له‌ ته‌وه‌ره‌کانی دانوستاندن و رێکه‌وتنه‌که‌ن.

پاش حەوت سأل له دابراڤ و گزۇى بهۇى سووتاندنى بالىۇزخانەى سعودىه وه له تاران بهرامبەر له سىداره دانى پياوڭى ئايىنى شىعه "نمر النمر" (2016)، ئىران و سعودىه به شىوه يهكى كتوپر به نىوانگىرى چىن له په كينه وه پرۇژه يه كيان بۇ ئاشته واپى واژو كرد. هەر سن لايه نه كەى ئەم پىشھاته دىپلۇماسى و سياسىيه گرنگه، په يوه ندىيان به عىراق و به كايه كانى رۇژھەلانى نىوه راسته وه هه به تايبهت ئىران و سعودىه كه دوو جه مسهرى هه رىمى و مهزه بهى گرنگى ناوچه كەن و هه به كەيان به گوپرهى قه باره و پىگهى خۇيان، درىژكراوه يان له دهره وهى خۇيان هه به.

عىراق شانازى زۇر ده كات به وهى له ناماده كارىبه كانى ئەم پىشھاته دا رۇلى هه بووه، به و پىيهى ميواندارى چەند گه رىكى دانوستانى نهئىنى هه ر دوو لاي كردووه، به لأم له بارهى ئەوهى ئايا ده ستنه و ته كه هى سهرده مى كابىنهى مسته فا كازمىيه يان محمه د شىاع سوودانى، مشتومر و هه را له ناو لايه نگرانى هه ردوولادا گه رمه. ئىرانىيه كان به فهرمى سوپاسنامه يان به حكومه تى ئىستاي عىراق راگه ياند كه كابىنهى چوارچىوهى هاوئا هه ننگى شىعيه، به لأم ميديا نىوده و له تىبه كانى سعودىه له رىڭاى دىمانه يه كى درىژوه كه به كه م جاره له پاش كۇتايه اتنى وىلايه ته كهى بىكات، مسته فا كازمىان كرده ئەستىزه و چىرۇكى دانوستانه نهئىنيه كانى هه ر دوولايان له به غدا پى گىرايه وه كه به سهرپه رشتى راسته و خۇى خۇى بووه و "جارى وا هه بووه 5_6 كاتىژىر خاياندووه".

بۇچوونى زۇربهى ناوه نده سعودىيه كان له بارهى كرانه وه به رووى تاران ئەوه به له كاتىكدا شازادهى نوچ سهرقالى جىبه جىكردى "دىدگى 2030" يه كه گوپىنى ئابوورى نهوت و دۇزىنه وهى جىگه وه به، گرنگه دامه زراوه نهوتىبه كان سه لامهت بن و ئاسايشى راره وه ئاويبه كانى كه نداوى عه ره ب و ده رباى سووريش مسوگه ر بن. جگه له وه ش رىاز هىلاك و بن تاقه ته به ده ست شه رى 9 سأل و بن كۇتايى حووسىيه كانى يه مەن، هه روه ها به ده ست ئەو گزىيانهى چوارده و ريشى كه سألانىكى زۇر خه زىنهى و لاته كه به تال ده كه نه وه، به م هۇبه شه وه به دواى وچان و پشوو دا ده گه رىت پاش ئەوهى دلنيا بووه ئەمه رىكا له وه زياتر ناكات و زياتر سه رنجى له سه ر رووسيا و چىن و شه رى ئۇكرانىا به. له به رامبەر ئەم دۇخه شدا له تاران زه مىنه و بارودۇخه كه هاوشىوه به، به تايبهت پاش ئەوهى به وهى لىكه و ته كانى گوشه گىر بوونى ئىران و خۇپىشانده كانى ناوخۇوه به هاى 100 دۇلار گه يشته سه روو شه ش مىلۇن تمەن، ئەمه ش مه ترسى له ده ستنانى كۇنترۇلى و لات و دارمانى ته واوه تى دراوى نىشتمانى ئىرانى كرده تارماييه كى گه وره، هه ر له و لاي ئىرانىشه وه لوبنان له دارماندا ده زى پاش ئەوهى به هاى 100 دۇلار گه يشته 100 هه زار لىره له كاتىكدا نرخه فه رمىبه كهى چەند سالىك به ر له ئىستا 15 هه زار بوو.

به گوپرهى ئەو زانىارىيانهى به رده ستن، رىكه و ته كه زياتر گوپىنى رىساكانى مملانىيه، له گه ل ئەوه شدا كرده وهى دهره ته بۇ دىپلۇماسى زياتر له وهى كه ئاشته واپىبه كى يه كجارى و گشتگىر بىت، به لأم به و پىيهى شه رى يه مەن و لوبنان و گزىبه ناوچهى و هه رىمىبه كانى رۇژھەلانى نىوه راست له ته وه ره كانى دانوستاندن و رىكه و ته كەن. به ئەگه رى زۇر عىراق و لوبنان و سووريش ده كه ونه زىر كارىگه رىبه كانىبه وه و لانىكه م چاوه رپى دروستكردى كه شىكى ئەرىنى له رۇژھەلانى نىوه راست لى ده كرىت.

به غدا له سهرده مى كابىنه كهى حه يدەر عه بادىبه وه (2018_2104) به رووى رىازدا كراوه ته وه و له سهرده مى كازمىدا (2022_2020) په يوه ندىيه كانى له گه ل رىاز گه يانده ئاستىكى به رز له وانەش هىلى كاره باى هاوبه ش، به لأم هه مىشه چوونه پىشه وهى عىراق له سعودىه له زىر هه ره شه و تانهى توندى باله ئىرانىيه كانى ناوخۇدا بووه. هه ر به م هۇبه شه وه عه ره بستانى سعودى ناچار بوو له پرۇژهى وه به ره نىان كرده له 3_4 مىلۇن دۇنم زهوى رۇژئاواى عىراق بكشىته وه كه حكومه تى مسته فا كازمى ده يووست بىداته وه به ره نىه رى بىانى. ئىستا له پاش ئەم ئەم رىكه و ته نهى رىاز و تاران ره ننگه دهره فته هه بىت كه حكومه تى عىراق كه لك له سه رمايهى سعودى وه رىگرىت بۇ په ره پىدان و ئالوگۇرى ئابوورى، به تايبهت كه دراوسىكهى پىوستى زۇرى به كشتوكال و له وه رگا هه به، ئەمه ش كه وتووه ته سه ر ئەوهى حكومه تى عىراق چەند پلان و ئىرادهى هه به و پىكه نىه ره شىعه كانى چەند رىگه وه به وه ده دن، چونكه ئىران هه مىشه عىراق به پاوانى ئابوورى خۇى ده زانىت.

ئەگه رچى هارىكارى عىراقى سعودى له مپه رى زۇرى له پىشه، به لأم پاش ئەوهى تاران و رىاز ده چنه قۇناخى ئالوگۇرى بالىۇزخانه، چىر حكومه تى عىراق ئىجراج نابىت ئەگه ر له گه ل سعودىه دا په يوه ندىيه كانى زياتر قوول بكاته وه، له مه ولاش دهره فته بۇ باله ئىرانىيه كان نامىنىته وه كرانه وه به رووى سعودىه به خيانهت و هه نگانوان به ره و به رهى ئىسرائىل لىك به دنه وه، چونكه ئەگه ر وا به بۇچى تاران كرده و به تى. له رووى ئەمنىشه وه وه ستانى هىرشه موشه كى و درۇنىبه كان عىراق دوور ده خاته وه له سه ر ئىشه و پاكانه كرده، ئەزموونى به رچاوى ئەمه ش هىرشه كانى سه ر دامه زراوه نهوتىبه كانى ئارامكو بوو له رۇژھەلانى سعودىه (ته لولى 2019) كه زۇر راپۇرت و لىكده وهى عه ره بهى و نىوده و له تى باسىان له وه ده كرده سه رچاوه كهى خاكى عىراق بووه نه ك يه مەن، له كاتىكدا حووسىيه كان به فهرمى به رىر سيارىتبان گرتبووه ئەستو. له سه ر ئەمه ش عادل عه بدولمه هدى سه رۇكوه زىران هاته سه ر خهت و ده نگو و لىكده وه كانى ره تكرده وه.

لىكه و ته كانى رىكه و ته كه له سه ر ده وروبه رى هه ردوو و لاته هه رىمىبه كه له سه ر رادهى پابه ندىى هه ر دوو لايه ن كه وتووه، ناوه نده

ئەمەرىكىيەكان بە گومان ئىران بچىتە ژۇر بارى ناوهرۆكەكەى، ھەندىك ناوھندى دىكەى ئوروپى چاوپى ھەلۆىستى سوپاى پاسداران و ئەو بەگرنگتر دەزانن تا فۆرمە دەولەتییەكەى ئىران. سعودیەكانیش ھیوايان بە کاریگەرییەكانى چین ھەیه كە بەرژەوھندى تابوورى زۆرى لەگەل تاران و رىزىش لە بەك كاتدا ھەبە و بەكەمجارە لەم ناوچە جىگە نفوزەى ئەمەرىكادا ناوبانگى خۆى بخاتە رىسكەوھ. بەگوپرەى ئەو ئامازنەشى لە ئىرانەوھ دەردەچن خۆشحالى و گەشبینى بە رىككەوتنەكە زۆرە بەتاببەت كە دەست و دەم بەرژەى 10% بەھای تمەنى بەرز كردهوھ، جگە لەوھش ئىرانىیەكان پىياناوبە گۆلىان لە ئەمەرىكا و ئىسرائىل كردهوھ و چىنپان ھىئاوھتەوھ كەنداوھوھ. لەوھش گرنگتر لە كاتىكى ھەستىاردا تەوقىكى گەمارۆى سەر تارانپان شكاندوھوھ، لەبەر ئەمانەش تكاوا داواكارى پابەندبوون زۆرن و ھەندىك لە وانەش لە ناوھندە راسترەوھكانەوھبە.

ھەندىك لە بالە ئىرانىیەكانى ناو عىراق لەوانەش "كەتیبەكانى حىزبوللا" پىداگرن لەسەر ئەوھى خۆپان پابەند نەكەن بەنۆھرۆكى ئاشتەواىى سعودیە و ئىران، بەوپىیەى ئەوھى تاران كردهوھتەى "سیاسەت و دىپلۆماسىیەتى دەولەتییە" بەلام ئەمان بەرەى "بەرگرى و مقاوھمەن"، ئەمەش لانىكەم بە واتاى ھىشتنەوھى گوتارى دژە سعودى دىت لە ئاستە ئۆرپىیەكەیدا لە ناو شىعەى راسترەوھى عىراق. لەبەرامبەرىشدا ھىشتا ھەندىك لەو مینبەرە دژە ئىرانىیانەى كە سعودیە كۆمەكیان دەكات و تارانپان بىزار كردهوھ ھەر بەردەوامن لە چالاكى و روومالى خۆپان. ئەمانەش ھەموو تاكىردنەوھ و ئالنگارىین لەبەردەم رىككەوتنەكە كە زیاتر چوارچۆھەىكى گشتیە و پىویستى بە ئىش و وردەكارى زۆر ھەبە بۆ شۆرگردنەوھى بۆ جومگەكانى خوارەوھ.